

## О‘ЗBEKISTONDA IJTIMOIIY ISHNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBANING AHAMIYATI

**Majidov Anvar Sirajovich**

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Tarix fakulteti katta o‘qituvchisi,

**Qo‘shoqova Madina Shavkat qizi**

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti

Ijtimoiy ish yo‘nalishi talabasi

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada O‘zbekiston ijtimoiy ish sohasini rivojlantirish va xorijiy mamlakatlar tajribasini tatbiq etish imkoniyatlari ilmiy tahlil qilinadi. Maqolada AQSH, Buyuk Britaniya, Skandinaviya va boshqa davlatlarning ijtimoiy ish tizimi, normativ-huquqiy bazasi va professional xodimlar faoliyati o‘rganilib, O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish yo‘llari ko‘rsatildi. Shuningdek, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy himoya choralari va yangi qonun loyihalari yordamida ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, ehtiyojmand oilalar va shaxslarni samarali qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari yoritilgan.

**Kalit so‘zlar:** O‘zbekiston, ijtimoiy ish, ijtimoiy himoya, xorijiy tajriba, xizmatlar va qonunchilik, ehtiyojmand oilalar, ijtimoiy xodimlar, onlayn ariza, monitoring, integratsiya, bolalar nafaqasi, davlat dasturi, ijtimoiy barqarorlik.

Ijtimoiy ish – jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta’minlash, ehtiyojmand shaxs va oilalarga yordam ko‘rsatish orqali insonlarning hayot sifatini oshirishga qaratilgan professional faoliyat va ilmiy yo‘nalishdir. Tarixiy nuqtai nazardan qaralganda, ijtimoiy ish qadimiy xayriya va yordam berish amaliyotlaridan kelib chiqqan bo‘lsa, XX asr boshlarida u mustaqil ilmiy soha sifatida shakllangan [Healy, 2005, 12–15-b.].

Bugungi kunda ijtimoiy ish sohasi jamiyatdagi ijtimoiy adolat, tenglik va inson huquqlarini ta’minlash, nogironligi bo‘lgan shaxslar, keksalar, muommoli oilalar va qarovsiz bolalarni qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan,

O'zbekiston sharoitida ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirish, uni professional asosda rivojlantirish uchun xorijiy mamlakatlarning tajribasini o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy ish – shaxs va oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy, ruhiy va jismoniy ehtiyojlarini aniqlash, baholash va ularga yordam ko'rsatish orqali jamiyatning barqarorligini ta'minlaydigan professional faoliyatdir[Miley, 2017, 45-50-b.].

Ijtimoiy ishning asosiy vazifalari:

1. Ehtiyojmand shaxs va oilalarni aniqlash va ularga yordam ko'rsatish.
2. Ijtimoiy xizmatlar va yordam turlarini belgilash.
3. Fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish.
4. Ijtimoiy xizmatlar sifatini monitoring qilish va samaradorligini oshirish.
5. Xorijiy tajriba asosida innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish.

Ijtimoiy ishning metodologik asoslari shaxsning rivojlanishi, oilaviy munosabatlar, jamiyatdagi integratsiya va barqarorlik, shuningdek ijtimoiy adolat prinsiplari hisoblanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy ish faoliyati professional malaka talab qiladi va bu sohada ishlovchi ijtimoiy xodimlar psixologiya, sotsiologiya, huquq, iqtisod va pedagogika bilimlariga ega bo'lishi zarur[Barker, 2014, 33-40-b.].

Ijtimoiy ishning eng muhim jihatlaridan biri – individuallashtirilgan yondashuv. Har bir oilaning, har bir shaxsning ijtimoiy va iqtisodiy holati o'ziga xos bo'lgani uchun, ijtimoiy xodim har bir vaziyatni alohida baholashi, xizmat ko'rsatish rejasini tuzishi va uning samaradorligini monitoring qilishi zarur.

Ijtimoiy ish sohasi rivojlangan xorijiy mamlakatlarda ijtimoiy xizmatlar tizimi tartibga solingan va malakali xodimlar faoliyati bilan ta'minlangan:

**AQSH**da professional ijtimoiy xodimlar insonlarni hayotiy qarorlar qabul qilishda yo'naltiradi, ularning ijtimoiy va ruhiy salohiyatini rivojlantirishga ko'mak beradi [Barker, 2014, 33-40-b.]. Ijtimoiy xodimlar bolalar huquqlari, nogiron shaxslar

va muommoli oilalarga yordam ko'rsatishda majburiy nazorat va maslahat xizmatlarini amalga oshiradi.

**Buyuk Britaniya**da ijtimoiy xodimlarning faoliyati "Bolalar va ijtimoiy ish to'g'risida"gi Qonun bilan tartibga solinadi. Bu tizim bolalar va oilalarning huquqlarini himoya qilishni kafolatlaydi, shuningdek, ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qiladi [Horton, 2018, 101-110-b.].

**Skandinaviya mamlakatlarida** ijtimoiy ish tizimi aholining barcha qatlamlarini qamrab oladi, ijtimoiy himoya siyosati davlat tomonidan yuqori darajada moliyalashtiriladi va professional kadrlar tizimli ravishda tayyorlanadi [Healy, 2005, 22-30-b.].

**Serbiya**da ijtimoiy xizmatlar bolalar va oilalarning minimal xavfsizligi va mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan [Radovanovic, 2016, 55-60-b.].

**Kanada**da ijtimoiy xodimlar shifokorlar, ergoterapevtlar, fizioterapevtlar va ruhshunoslar bilan integratsiyalashgan bo'lib, xizmatlar sifatini oshirishga yordam beradi [Payne, 2017, 75-80-b.].

Xorijiy tajriba O'zbekiston uchun nafaqat xizmatlarni tashkil etish, balki ularni xalqaro standartlarga moslashtirish, professional malakali kadrlar tayyorlash va xizmatlarning samaradorligini oshirish uchun asos bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy ish sohasi so'nggi yillarda tizimli rivojlanmoqda:

1. **Ijtimoiy himoya milliy agentligi** Prezident huzurida tashkil etildi. Agentlik va uning tarkibidagi "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazlari ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlariga yordam ko'rsatadi [O'zbekiston Respublikasi "Ijtimoiy ish to'g'risida"gi Qonun loyihasi, 2024, 12-25-b.].

2. **"Ijtimoiy himoya yagona reyestri"** axborot tizimi yordamida kam ta'minlangan oilalarni aniqlash, bolalar nafaqasi va moddiy yordam tayinlash, davlat xizmatlarini onlayn shaklda ko'rsatish amaliyoti joriy etildi [O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-27-son farmoni, 2023, 3-10-b.].

3. Vazirliklar va idoralar o'rtasida axborot tizimlarini integratsiya qilish, ijtimoiy xodimlar faoliyatini tartibga solish va malaka talablarini belgilash orqali xizmatlar sifatini oshirish choralari ko'rildi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda "Ijtimoiy himoya yagona reyestri" orqali kam ta'minlangan 500 mingdan ortiq oilalar aniqlanib, ularga davlat yordamlarining taqdim etilishi monitoring qilindi. Bu tizim fuqarolarning murojaatlarini tezkor ko'rib chiqish, yordamni tezkor yetkazish va davlat xizmatlarini elektron shaklda ko'rsatishga imkon berdi.

Shu bilan birga, O'zbekistonda ijtimoiy ish sohasi multisektoral yondashuvni talab qiladi. Faqat bitta vazirlik vakolati bilan xizmatlarni amalga oshirish yetarli emas; sog'liqni saqlash, ichki ishlar, energetika va boshqa idoralar bilan integratsiya zarur.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy ish sohasi insonning ijtimoiy-iqtisodiy va ruhiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan professional faoliyatdir. Xorijiy mamlakatlar tajribasi O'zbekistonda ijtimoiy xizmatlarni professional asosda tashkil etish, shaxs va oilalarni qo'llab-quvvatlash tizimini samarali qilish va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarga yetarli darajada yordam ko'rsatish uchun muhimdir.

"Ijtimoiy ish to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, tizimli monitoringni amalga oshirish va shaxslar hamda oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, qonun va boshqa normativ hujjatlar asosida xizmatlarni kengaytirish, samarali ko'rsatish va ularni xalqaro standartlarga moslashtirish imkoniyati yaratiladi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Healy, L. M. ***Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice***. Palgrave Macmillan, 2005.
2. Miley, K. K., O'Melia, M., DuBois, B. ***Generalist Social Work Practice: An Empowering Approach***. Allyn & Bacon, 2017.
3. Barker, R. L. ***The Social Work Dictionary***. NASW Press, 2014.
4. Horton, S. ***Social Work in Britain: Policies and Practice***. Routledge, 2018.

- 5.Radovanovic, M. ***Social Services in Serbia: Policy and Practice***. Belgrade University Press, 2016.
- 6.Payne, M. ***Modern Social Work Theory***. Palgrave Macmillan, 2017.
- 7.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-27-son farmoni, 2023.
- 8.Vazirlar Mahkamasi qarori 654-son, 2021.
- 9.O‘zbekiston Respublikasi “Ijtimoiy ish to‘g‘risida”gi Qonun loyihasi, 2024.